

Naar een openstelling van het huwelijk

De herziening van het familierecht was begin dit jaar aanleiding tot interessante debatten. De meerderheid in de Tweede Kamer en staatsecretaris Schmitz waren het oneens over het wel of niet openstellen van het huwelijk voor homoseksuele en lesbische paren. Om uit de impasse te komen, is er nu een commissie ingesteld en er wordt nagegaan of er voldoende steun is voor openstelling. Ik denk dat de Remonstranten in deze kwestie niet mogen zwijgen, ook al zijn wij doorgaans terughoudend in politieke zaken. Juist vanuit kerkelijke kring komen helaas veel reacties die voor homoseksuelen en lesbiënnes en voor vrouwen kwetsend en discriminerend zijn. Daarom is het van belang te laten horen dat in kerkelijke kring zeker niet alleen bezwaren bestaan tegen de voorgenomen wijzigingen in het familierecht.

Het debat draait vooral om twee vragen. Ten eerste: moet het huwelijk worden opengesteld voor homoseksuele en lesbische paren? Ten tweede, en in samenhang daarmee: hoe moet met ouderschap en in het bijzonder adoptie door gelijkgeslachtelijke paren worden omgegaan?

I. Uitgangspunten

Voor ik op beide vragen inga, wil ik echter eerst enkele principiële uitgangspunten schetsen, die vanuit onze Remonstrantse traditie richtinggevend kunnen zijn voor het denken over relaties.

1. Fundamentele gelijkwaardigheid. Voorop staat (net als in de Grondwet) de fundamentele gelijkwaardigheid van alle mensen, ongeacht hun geslacht of seksuele voorkeur. Discriminatie is onaanvaardbaar. Homoseksuele en lesbische relaties zijn gelijkwaardig aan heteroseksuele relaties. Dit uitgangspunt blijkt ook uit de Remonstrantse kerkelijke praktijk. Daarbij hoeven we niet alleen te denken aan de zegenbede over levensverbintenissen, maar ook aan de doop van kinderen die opgroeien in lesbische of homoseksuele relaties of in eenoudergezinnen.

2. Vrijheid en verdraagzaamheid. In de Remonstrantse beginselverklaring worden vrijheid en verdraagzaamheid als fundamentele beginselen genoemd. Dat houdt in concreto in het respecteren van ieders eigen leefwijze. Daarbij gaat het niet alleen om de vraag of men wel of niet voor een relatie kiest, maar ook hoe men een eventuele relatie wil vormgeven.

3. Verantwoordelijkheid. Ieder mens heeft verplichtingen tegenover medemens en samenleving. Dit is ook een belangrijk uitgangspunt in relaties. Partners hebben een verantwoordelijkheid voor elkaar en voor eventuele kinderen en mogen daarop ook worden aangesproken.

4. Bescherming zwakkeren. Een laatste uitgangspunt is de bescherming van de zwakkeren - ook een fundamentele taak van de overheid. De bescherming van de zwakste partner in de relatie, in de meeste gevallen nog steeds een vrouw, moet voldoende zijn gewaarborgd. Daarnaast dienen eventuele kinderen beschermd te worden. Dat vereist natuurlijk allereerst zorg voor een goede gezinssituatie en voor voorzieningen als kinderopvang. Maar daarnaast betekent het ook dat het kind juridisch beschermd moet worden, vooral wanneer er problemen ontstaan in de relatie tussen ouders/verzorgers, of wanneer een van hen overlijdt.

II. Relaties

Hoe kunnen we deze uitgangspunten nu toepassen op de relatiewetgeving? Om te beginnen: wanneer we het uitgangspunt van fundamentele gelijkwaardigheid serieus nemen, is het onaanvaardbaar dat homoseksuele en lesbische paren minder rechten hebben dan gehuwde heteroseksuele paren.

De door het kabinet voorgestelde oplossing is een registratievorm náást het huwelijk, die vrijwel dezelfde rechten en plichten zou bieden als het huwelijk. Een dergelijke oplossing zou echter nog steeds discriminatie inhouden. Wanneer men het, voor velen ook emotioneel zo belangrijke, huwelijk niet wil openstellen voor homoseksuele en lesbische paren, worden deze nog steeds van de aan het huwelijk verbonden symbolische status uitgesloten. Bovendien drukt een dergelijke aparte regeling toch uit dat deze relatievormen in de ogen van de wetgever niet geheel gelijkwaardig zijn aan heteroseksuele relaties. Alleen een volledige openstelling van het huwelijk voor homoseksuele en lesbische paren maakt een einde aan de huidige discriminatie.

Er is overigens nog een mogelijkheid om deze discriminatie tegen te gaan: het volledig afschaffen van het huwelijk. Met name vanuit feministische hoek en een deel van de homobeweging is veel kritiek geweest op het instituut van het huwelijk. Zelf zou ik ook eigenlijk liever deze weg kiezen. Het juridisch regelen van relaties kan dan geheel aan mensen zelf (al dan niet met behulp van de notaris) worden overgelaten.

Een gegeven is echter dat veel mensen, zowel heteroseksuelen als homoseksuelen en lesbiënnes, het huwelijk wel waardevol vinden en zelf ook hun relatie in de vorm van een huwelijk bevestigd willen zien. Als mensen deze keuze willen maken, moet dit op grond van het vrijheidsbeginsel worden gerespecteerd. Daarom dient het huwelijk te blijven bestaan, maar dan wel als een optie die openstaat voor àllen die daaraan waarde hechten.

Hetzelfde beginsel van vrijheid gebiedt echter ook dat er geen achterstelling plaatsvindt van mensen die niet voor een huwelijk kiezen. De veelvormigheid van de manier waarop mensen hun relaties en hun leven willen beleven, dient ook erkend te worden in wet- en regelgeving. Naast het huwelijk dient het recht dus gelijkwaardige andere keuzemogelijkheden te bieden. Daarbij moeten ook de belangen van kinderen in niet-huwelijkse leefvormen juridisch worden beschermd.

IV. Kinderen

Tot zover heb ik nog nauwelijks aandacht besteed aan de positie van eventuele kinderen. Voor velen ligt het bezwaar tegen het openstellen van het huwelijk nu juist in de positie van kinderen.

De bescherming van het kind is natuurlijk een zwaarwegend uitgangspunt. Maar voor veel kinderen geldt dat zij juist belang hebben bij openstelling van het huwelijk. Er zijn immers duizenden kinderen die opgroeien binnen lesbische of homoseksuele relaties; ook binnen onze kerk is dit een geaccepteerd verschijnsel. Een volwaardige juridische band van het kind met beide ouders/verzorgers is nu nog onmogelijk. Dit heeft belangrijke nadelen, zowel bij tal van praktische kwesties in het dagelijks leven als bij meer ingrijpende gebeurtenissen zoals een scheiding of het overlijden van een van beide partners. Openstelling van het huwelijk is hiervoor een oplossing, zodat beide ouders/verzorgers desgewenst een volledige familierechtelijke band tot stand kunnen brengen met alle rechten en verplichtingen die daarbij horen, ook op het gebied van erfrecht, wezenuitkeringen, alimentaties etc. Ook de tweede

ouder\verzorger dient op zijn of haar verantwoordelijkheden jegens het kind te kunnen worden aangesproken.

De meer controversiële categorie betreft een veel kleinere groep kinderen, namelijk kinderen die worden geadopteerd. De vraag is of het tegen het belang van deze kinderen is dat zij worden geadopteerd door homoseksuele en lesbische paren, en ten tweede of adoptie door deze paren niet zal leiden tot maatregelen van de kant van die landen waar adoptiekinderen vandaan komen.

Wat betreft het tweede argument kan worden opgemerkt dat dergelijke maatregelen ook via andere, minder discriminerende wegen dan het niet-openstellen van het huwelijk kunnen worden ondervangen. Men kan bijvoorbeeld zonodig afspreken dat kinderen uit landen die ernstige bezwaren hebben tegen homoseksualiteit, niet bij homoseksuele en lesbische paren worden ondergebracht. Wat betreft het eerste argument lijkt veel af te hangen van de inschatting en waardering van het sociaal-wetenschappelijk onderzoek over het opgroeien van kinderen binnen lesbische en homoseksuele relaties. Voorzover er al verantwoorde studies beschikbaar zijn, lijkt de tendens hiervan echter dat het weinig verschil maakt in welk type relatie kinderen opgroeien. In ieder geval zijn er aan dit onderzoek geen algemene argumenten aan te ontleen om categorisch, ongeacht de situatie, homoseksuele en lesbische paren uit te sluiten van adoptie.

WIBREN VAN DER BURG, UTRECHT